

Geluid komt niet van boven

Omwonenden van Schiphol klagen over de herrie van de vliegtuigen. De luchthaven hoopt op uitkomst via een kunstwerk tegen „ongrijpbare maar niet te ontkennen krachten als lawaai”.

Door KESTER FRERIKS

Het lijkt of in de klei van de Haarlemmermeerpolder met een reuzenploeg voren zijn getrokken. In de zuidoostelijke hoek van de polder, tussen Schiphol en Hoofddorp, maken graafmachines reliëf in het landschap. „Stiltedrempels” noemt beeldend kunstenaar Paul de Kort (1961) de richels. Ze moeten ervoor zorgen dat de geluidsoverlast door opstijgende vliegtuigen sterk vermindert.

De richels zijn gloednieuw, de zeekei glimt. Graafmachines zijn volop in de weer met aardeverplaatsing. Kunstenaar De Kort en landschapsarchitect Lodewijk van Nieuwenhuijze hebben de stiltedrempels in opdracht van de nationale luchthaven Schiphol ontworpen. Amsterdam Airport Schiphol vroeg in 2008 om een „strategisch landschapsontwerp om laagfrequent grondgeluid in het agrarische gebied rond de Polderbaan te reduceren”.

Bewoners van Hoofddorp klaagden over een hinderlijke, zware trilling. Het is een geluidsvorm die iemand „hoort”, of liever ervaart, met het middenrif. De

Kort: „Grondgeluid is de beste typering voor dit project, daarom noem ik het zo. Het is de combinatie van zware materie als grond en ongrijpbare maar niet te ontkennen krachten als lawaai.”

Omwonenden ontdekten dat de geluidsoverlast aanmerkelijk daalde wanneer de boeren hun akkers hadden geploegd. De groeven in de aarde dempen het geluid. Het verkruijmt als het ware tussen de kieren van de vore. De Kort: „Deze observatie inspireerde tot de richels in het landschap, de stiltedrempels. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, komt geluid niet alleen van boven. Juist grondgeluid verspreidt zich raketlings boven het aardoppervlak – en doet dat met hardnekkige kracht. De vlakke weidsheid van de polder is net een enorm klankbord. Verticale geluidsschermen hebben geen zin: grondgeluid golft eroverheen. Bovendien zijn schermen op start- en landingsbanen gevaarlijke obstakels.”

Op een dag in december lopen we door het ribbellandschap in aanleg, ontwikkeld door Van Nieuwenhuijze van H+N+S Landschapsarchitecten, TNO

Delft en Paul de Kort. De grondwallen staan haaks op de richting van de geluidsgolven vanaf de Polderbaan. De vele tientallen drempels vormen met het eveneens nieuw ontworpen Landartpark Buitenschot één geheel, dat deze hoek van de Haarlemmermeer allure moet geven met intieme wandelpaden tussen de richels en groenvoorzieningen, waar abeel en walnoot groeien naast zoete kersen esdoorn. Ook komt er ruimte voor kunstwerken. Volgens De Kort verandert de open, horizontale polder in een spannend „dwaallandschap van heffingen en dalingen. De beschutte plekken tussen de richels noemen we ‘kamers’. Daar kunnen mensen als het ware ‘schuilen’ in de beslotenheid van het nieuwe, golvende landschap met doorkijkjes en zichtlijnen. In het landschap ontstaat een ritmiek van greppels en drempels.”

Het effect van het toekomstige geribbelde Haarlemmermeerlandschap is merkbaar, al zijn de werkzaamheden nog in volle gang. Gaan we tussen de liniaalrechte richels staan, dan is het opeens onwaarschijnlijk stil. De richels zijn drie meter hoog, waarvan een meter in het

maaiveld verzonken is. De top ligt ongeveer op ooghoogte. Tussen de ribbels door lopen wandelpaden. De onderlinge afstand tussen de bovenzijde van de richels meet elf meter om optimale demping te verkrijgen. De Kort: „De reductie van het geluid is 2 tot 3 decibel op een totaal vereiste reductie van 10 dB over het hele gebied tussen Polderbaan en Hoofddorp. Dat is een aanzienlijk resultaat.”

De aanleg van het richellandschap is niet zonder problemen gegaan. Van een enkele huiseigenaar aan de rand van het gebied kwam protest en ook agrariërs die het gebied naast de Polderbaan in beheer hebben tekenden bezwaar aan. Een boer die zijn bedrijf heeft aan de IJweg in Hoofddorp voegt zich bij ons. Hij laat weten dat „zijn kostbare land teloor gaat”. En dat het maaien bijna onmogelijk is door de schuimte van de hellinghoek. Maar uiteindelijk zijn de bezwaarprocedures door Schiphol en de gemeente Haarlemmermeer gewonnen. De tegenstanders zijn er inmiddels van overtuigd dat de stiltedrempels een uniek project vormen. „De kans is aanwezig”, zegt Paul de Kort, „dat dit idee interessant is voor navolging in het buitenland. Tal van luchthavens hebben vergelijkbare problemen.”

De Kort is een landschapskunstenaar die zich laat inspireren door historische kaarten, die aangeven hoe het landschap

‘Grondgeluid’ – zonder ‘stiltedrempels’ krijgt het ruim baan; met ‘stiltedrempels’ wordt het verstrooid

er vroeger uitzag. Hij verwierf bekendheid met het kunstwerk *Wassende Maan* (2008) in de Biesbosch dat hij tijdens een televisieuitzending van *Nederland van boven* op inspirerende wijze toelichtte. Dit dynamische waterlabirint is opgebouwd uit een wondermooi stelsel van concentrische cirkels. Bij eb en vloed kan het water vrijelijk in- en uitstromen. De Kort: „Met *Wassende Maan* keer ik terug naar het oorspronkelijke landschap van de Biesbosch waar het verschil tussen water en land, tussen droog en nat minimaal is en soms zelfs wegvalt. Bij extreem hoog tij zullen de windingen van het kunstwerk met water zijn gevuld en zelfs onder water verdwijnen. Bij eb valt het droog. Hiermee raak ik in bescheiden afmetingen de kern van zo’n uitgestrekt en ruig gebied als de Biesbosch.”

Sinds het begin van de jaren negentig heeft De Kort meer dan twintig kunstuitingen in het Nederlandse landschap verwezenlijkt. Het gemeenschappelijke kenmerk is de aandacht voor het verleden. Waar ooit beken slingerden door het Nederlandse landschap en tijdens de ruilverkaveling van de jaren zeventig werden rechtgetrokken, reconstrueert De Kort met behulp van historische cartografie de oude beekbeddingen, zoals met zijn recente project *Trechters* bij Enschede. In de stroom bracht hij met behulp van glanzend staal enkele versmallingen aan, „trechters”, waar het water tussendoor moet stromen. Bij hoog water ontstaan

door opstuwing vloeivelden, bij laag water krijg je authentieke doorwaadbare plaatsen. De Kort: „Het is leerzaam om historische landkaarten te vergelijken met de topografie van vandaag. Het verleden is op tal van plekken zichtbaar in het heden. Dat zorgt vaak voor onvermoede oplossingen.”

Een ijkpunt voor De Kort in de Haarlemmermeerpolder is de Geniedijk die over een lengte van tien kilometer het gebied in schuine lijn van het noordwesten naar het zuidoosten doorsnijdt. De dijk is aangelegd tussen 1890 en 1895 en maakt deel uit van de Stelling van Amsterdam. Met *Grondgeluid* geeft De Kort een nieuw accent aan de Geniedijk. „Ik laat de richels als golven naar de Geniedijk rollen”, zegt hij. „De Geniedijk vormt een afwijkende lijn in het strenge raster van de polder. De natuur heeft mij altijd geïnspireerd. Natuurkrachten en natuurwetten creëren patronen in het landschap. De wind maakt de mooiste tekeningen in het zand. Ik hoop dat degene die straks, in 2013, door het landschap van de geluidsrichels zal lopen de sensatie ervaart dat hier ooit het golvenpatroon van de voormalige zeebodem lag.”

Op 1/2 vindt in Kunstfort Vijfhuizen een ‘expertmeeting’ plaats over de stilterichels met medewerking van o.m. TNO Delft, H+N+S Landschapsarchitecten, Paul de Kort en Witteveen+Bos Advies- en Ingenieursbureau. Inl: kunstfort.nl

Paul de Kort (beeldend kunstenaar en landschapsontwerper)

Beeldend kunstenaar en landschapsontwerper Paul de Kort in de Haarlemmermeerpolder. De Kort brengt met een „strategisch landschapsontwerp” bij Schiphol „stiltedrempels” aan om het laagfrequente grondgeluid voor de omgeving te reduceren. Foto Roger Cremers

